

**Віталіна Вячеславівна Любіва,**  
аспірантка Глухівського національного педагогічного університету  
імені О. Довженка, вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Україна

## ДО ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ТВОЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано та розкрито методологічну сутність понять «ціложиттєве навчання», «готовність», «педагогічні умови формування готовності». Визначено комплекс педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації у професійній діяльності. Автор наголошує на необхідності впровадження окреслених педагогічних умов у навчально-виховний процес.

**Ключові слова:** творча самореалізація, готовність, педагогічні умови, фахівці дошкільної освіти.

Євроінтеграція як стратегічний напрям розвитку країни зумовлює реформування освітньої галузі, яка є життєво важливим компонентом не лише гуманітарної сфери, а й генератором сталого розвитку економіки держави та сучасного українського суспільства в цілому. В цьому контексті забезпечення ефективної підготовки майбутніх фахівців в освітній сфері є першочерговим завданням спеціалізованої вищої освіти, оскільки від педагогічних кадрів залежить результат виховання у вигляді сформованої особистості громадянина України. Особливої значущості в сучасних умовах набуває проблема підготовки педагогів дошкільного фаху як представників першої освітньої ланки, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління, а отже – успіх України як європейської держави у світовому просторі.

Досягнути належного рівня підготовки педагогічних кадрів можна лише за умови організації неперервної освіти, тобто «ціложиттєвого навчання», «навчання протягом життя». Програми ціложиттєвого навчання визначені пріоритетними в країнах Європейського Союзу. З метою забезпечення Концепції ціложиттєвого навчання як пріоритету в освітній галузі Європейським Союзом у 2007 році започатковано Програму ціложиттєвого навчання. Програма поширюється на багато видів діяльності, які включають програми мобільності і створення мережевої взаємодії. У рамках Програми ціложиттєвого навчання діють підпрограми, в рамках яких фінансуються проекти на різних етапах освіти: Comenius – для середньої освіти; Erasmus – для вищої освіти; Leonardo da Vinci – для професійної освіти; Grundtvig – для освіти дорослих. Протягом останніх років спостерігається активна участь України у програмах академічної мобільності за напрямом «Педагогічна освіта».

Поняття «ціложиттєве навчання» / «навчання протягом життя» (*lifelong learning*) передбачає, що індивід, аби рухатися в такт зі своєю добою, має вчитися *впродовж усього свого життя*, набувати нові знання та компетенції, опановувати нові технології та нове інформаційне довкілля. В такому разі, завдання вищої освіти – підготовка професійно-мобільних педагогів.

«Професійно мобільний педагог», за Л. Горюновою, це особистість, яка володіє сенситивністю до інноваційних змін в освіті, здатністю до внутрішньої мобілізації власних ресурсів з метою адаптації в

освітньому середовищі, що постійно змінюється, нарощуванням власного ресурсу для вирішення нових завдань, а також до зміни довкілля, оволодіння новими педагогічними технологіями [2]. Інша дослідниця І Нікуліна дає таке визначення цього поняття – інтегративна властивість особистості, що передбачає динамічний стан індивіда, здатного гнучко адаптуватися до зміни змісту та умов професійно-педагогічної діяльності, усвідомлювати необхідність безперервної самоосвіти і спроможного за її допомогою підтримувати свій професійно-творчий і соціальний потенціал [6].

Процес переорієнтації змісту вищої освіти на підготовку професійно- мобільних педагогів, здатних до саморозвитку зумовлює виникнення низки проблем, зокрема однією з них є проблема формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації у професійній діяльності.

*Самореалізація* як цілеспрямований процес творення особистістю власного «Я» в педагогіці розглядається науковцями в контексті проблем професійного самовдосконалення, самовиховання, самовизначення, самоосвіти і визначається як одна з цілей педагогічного процесу.

*Готовність до педагогічної діяльності*, тобто формування професійних компетентностей є метою та результатом професійної підготовки у педагогічному ВНЗ.

В Україні було проведено низку досліджень, що стосуються проблеми професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів: *загальнотеоретичні проблеми підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ* досліджували такі науковці як І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Кічук, Н. Кузьміна, А. Ліненко, Л. Міщик, Г. Нагорна, Л. Хомич; *становлення і розвиток готовності студентів до певного виду педагогічної діяльності* досліджували у своїх працях І. Бужина, Н. Волкова, Т. Жаровцева, С. Литвиненко, Г. Троцько, О. Шпак та інші; *формування готовності, спрямованої на особистісне і професійне удосконалення майбутніх педагогів: морально-психологічної готовності* – Л. Кондрашова, *готовність до професійного саморозвитку* – О. Пехота.

*Особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти* вивчалися у дослідженнях А. Богуш, Г. Беленької, Н. Грами, Н. Ємельянової, Л. Загородньої, Н. Ковальнової, Т. Котик, Н. Лисенко, О. Поліщук, Т. Поніманської, Т. Танько, О. Федій та ін.

*Компетентність* висвітлювалася у наукових працях І. Беха, С. Гончаренка, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, А. Хуторського та ін.

*Питання підготовки фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу* досліджували А. Богущ, Г. Беленька, О. Богініч, В. Нестеренко, Т. Танько та ін.

*Готовність до професійної педагогічної діяльності як інтегративна якість особистості* (І. Гавриш), розглядається науковцями (Н. Кічук, Л. Кондрашова, А. Ліненко, О. Мороз, О. Пехота, В. Сластьонін, Г. Троцько та інші) як складне соціально-педагогічне явище, що містить комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, які забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій.

Оскільки діяльність педагога є творчою, а педагогічна майстерність – найвищий рівень педагогічної (*творчої*) діяльності особистості педагога, то формування готовності до творчої самореалізації у майбутніх педагогів і є метою, а сама готовність (фактично – компетентність) – результатом підготовки майбутнього професійно-мобільного фахівця в умовах навчання у виші.

За Ю. Сеньком результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності. Тобто, і готовність, і компетентність – це рівні професійної педагогічної майстерності. Професійна педагогічна компетентність – своєрідна зона найближчого (або віддаленого) розвитку педагогічної готовності. Однак автор підкреслює, що вони не знаходяться у відношенні наслідування: спочатку готовність, а потім компетентність [9, с. 68].

Таким чином, від наявності педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів до творчої самореалізації в процесі навчання залежить успішність реалізації системи неперервної освіти (*ціложиттєвого навчання*). Це і зумовило предмет дослідження. В контексті дошкільної освіти розвиток творчого потенціалу майбутніх вихователів, формування у них готовності до творчої самореалізації є необхідною умовою профільного навчання, оскільки відповідає розвитку внутрішнього потенціалу особистості, становленню творчої особистості, що є гарантом педагогічної майстерності.

Корекція процесу професійної підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» полягає у створенні таких педагогічних умов, які б сприяли творчій діяльності, особистісному саморозвитку та самореалізації у майбутній професійній діяльності.

У філософському аспекті поняття «умова» - це сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни певного об'єкта [11, с. 286].

«Умова» у словникових джерелах визначається як сукупність перемінних природних, соціальних,

зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості [8, с. 36]; як обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [10, с. 243].

Категорію «педагогічні умови» досліджували й обґрунтовували науковці А. Алексюк, А. Аюрзанайн, К. Дубич, С. Гура, Н. Житник, М. Зверева, Ю. Костюшко, О. Мещанінов, П. Підкасистий, В. Стасюк та ін.

Так, дослідники А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий педагогічні умови розглядають як чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: *зовнішні* (позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо) та *внутрішні* (індивідуальні властивості студентів, тобто стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [1].

М. Зверева визначає педагогічні умови, як змістову характеристику компонентів педагогічної системи (зміст, методи, форми, засоби, особливості взаємодії учасників педагогічного процесу тощо) [5].

Педагогічні умови, за К. Дубич, це сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених заходів педагогічного процесу, які забезпечують досягнення конкретної мети [4, с. 79].

С. Гура теоретично обґрунтовує сукупність організаційно-педагогічних умов адаптації студентів ВНЗ до навчання, які охоплюють: усвідомлення студентами цілей адаптації завдяки різнобічному інформуванню їх про зміст і умови навчання, формування навичок самостійної роботи, адекватної самооцінки, а також уявлення про майбутню професійну діяльність; змістовне управління адаптацією студентів ВНЗ на підставі постійного аналізу її процесу за науково-обґрунтованими критеріями з фіксуванням стану адаптованості індивідуально для кожного студента; організацію системної роботи, спрямованої на вивчення кураторами навчальних груп і всім професорсько-викладацьким складом теорії та методики виховної роботи зі студентами й методики адаптації [3, с. 14].

Ю. Костюшко під «педагогічними умовами» розуміє сукупність обставин життєдіяльності суб'єктів (педагог-студент), які зумовлюють розвиток особистості, сприяють формуванню готовності до діяльності у новій соціокультурній ситуації [7].

Для визначення умов формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації було вивчено специфічні особливості професійної підготовки майбутніх вихователів, проаналізовано наявні моделі підготовки, навчальні плани та програми, розроблено власну компонентну структуру формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації, у якій виділено основні критерії й показники готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації.

Враховуючи вищезазначене, серед педагогічних умов, які не лише сприяють досягненню формуванню вищезазначеної готовності майбутніх вихователів, але й визначають успішність педагогічних зусиль, було виокремлено такі: 1) удосконалення практичного компонента (педагогічна практика) професійної підготовки студентів, спрямованість навчального процесу на формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти (МФДО) до ТС (творчої самореалізації); 2) інтегрована система освітнього процесу з пріоритетом творчості та академічної свободи, європейських цінностей з метою формування готовності МФДО до ТС (безумовний компонент); 3) інноваційний характер організації освітнього середовища на базі технології розвитку творчої активності, критичного мислення, риторики; 4) інтерактивність взаємодії, партнерство суб'єктів освітньої взаємодії в процесі формування готовності

МФДО до ТС; 5) високий рівень гендерної культури освітнього середовища; 6) наукова спрямованість творчої активності студентів, формування потреби до наукової творчості; 7) творча комунікативність як результат доброзичливості освітнього середовища, функціонування мультимедійності, академічної мобільності, освітньої динаміки в процесі формування готовності МФДО до ТС.

Проаналізований у статті матеріал дозволяє дійти висновку про необхідність створення зазначених педагогічних умов для розв'язання проблеми формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до творчої самореалізації. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в перевірці описаних організаційно-педагогічних умов в рамках педагогічного експерименту. Результати дослідження будуть опубліковані в наступних роботах.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : [навч. посіб.] / А.М. Алексюк, А. А. Аюрян, П.І. Підкасистий, В.А. Козаков та ін. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
2. Горюнова Л.В. Теоретико-методологические основания стратегии изучения феномена профессиональной мобильности / Лидия Васильевна Горюнова // Гуманитарные и социально-экономические науки. – Спецвыпуск «Педагогика». – 2006. – № 2. – С. 45–53.
3. Гура С.О. Організаційно-педагогічні умови адаптації майбутніх інженерів-педагогів : Автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / С.О. Гура; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2004. 20 с. – укр.
4. Дубич К.В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / К.В. Дубич. – Рівне, 2007. – 267 с.
5. Зверева М.В. О понятии «дидактические условия» / М.В. Зверева // Новые исследования в педагогических науках : сб. ст. / [под ред. В.С. Самойлова]. – М. : Педагогика, 1987. – Вып. 1. – С. 29–32.
6. Кожемякіна Н.І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.І. Кожемякіна Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2006. – 21 с.
7. Костюшко Ю.О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту : дис. канд. пед. : 13.00.04 / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2005. – 20 с.
8. Полонский В.М. Словарь по образованию и педагогике / В.М. Полонский. – М. : Высш. шк., 2004. – 512 с.
9. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций / Ю.В. Сенько. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 240 с.
10. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А.В. Семенова]. – Одеса : Пальміра, 2006. – 272 с.
11. Философская энциклопедия : В 5 т. / [науч. ред. Ф.В. Константинов]. – М. : Советская энциклопедия, 1964. – Т. 5. – 1964. – 740 с.

*Виталина Вячеслововна Любвица,  
аспирантка Глуховского национального педагогического университета  
им. А. Довженко, ул. Киево-Московская, 24, г. Глухов, Украина*

#### ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ТВОРЧЕСКОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ

Евроинтеграция как стратегическое направление развития страны предопределяет реформирование системы образования, которое является жизненно важным компонентом развития современного украинского общества. Особую значимость в современных условиях приобретает проблема подготовки педагогов дошкольной специальности как представителей первого образовательного звена, от которого зависит уровень образованности и воспитанности будущего поколения. Достичь надлежащего уровня подготовки педагогических кадров можно только при условии организации непрерывного образования, то есть «непрерывного обучения», «обучения в течение жизни». Задача высшего образования – подготовка профессионально-мобильных педагогов. Процесс переориентации содержания высшего образования на подготовку профессионально-мобильных педагогов, способных к саморазвитию обусловливает возникновение ряда проблем, в частности одной из них является проблема формирования готовности будущих специалистов дошкольного образования к творческой самореализации в профессиональной деятельности.

В статье проанализированы и раскрыты методологические сущности понятий: «непрерывное обучение», «готовность», «педагогические условия формирования готовности».

Теоретически обосновано, что процесс профессиональной подготовки студентов существенно улучшается при внедрении разработанной программы формирования готовности будущих педагогов дошкольного образования к профессиональной деятельности на основе реализации предложенных педагогических условий: 1) совершенствование практического компонента (педагогическая практика) профессиональной подготовки студентов, направленность учебного процесса на формирование готовности будущих специалистов дошкольного образования (БСДО) к ТС (творческой самореализации) 2) интегрированная система образовательного процесса с приоритетом творчества и академической свободы, европейских ценностей с целью формирования готовности БСДО к ТС (безусловный компонент) 3) инновационный характер организации образовательной среды на базе технологии развития творческой активности, критического мышления, риторики; 4) интерактивность взаимодействия, партнерство субъектов образовательного взаимодействия в процессе формирования готовности БСДО к ТС; 5) высокий уровень гендерной культуры образовательной среды; 6) научная направленность творческой активности студентов, формирование потребности к научному творчеству; 7) творческая коммуникативность как результат доброжелательности образовательной среды, функционирования мультимедийности, академической мобильности, образовательной динамики в процессе формирования готовности БСДО к ТС.

Проанализированный в статье материал позволяет сделать вывод о необходимости создания указанных педагогических условий для решения проблемы формирования готовности будущих специалистов дошкольного образования к творческой самореализации. Перспективу дальнейшего исследования – проверка описанных организационно-педагогических условий в рамках педагогического эксперимента.

**Ключевые слова:** творческая самореализация, готовность, педагогические условия, специалисты дошкольного образования.

**Vitalina Liubyva,**

*postgraduate student of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv  
National Pedagogical University,  
Kyievo-Moskovs'ka str., 24, Hlukhiv, Ukraine*

#### **PEDAGOGICAL CONDITIONS FACILITATING THE FORMATION OF THE FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' READINESS FOR CREATIVE SELF-REALIZATION**

European integration, as a strategic direction of our country, predetermines the reformation of the educational system which is a vital component of the modern Ukrainian society's development. The problem of future preschool teachers' training is gaining great importance under modern conditions, since the future preschool teachers are considered to be the representatives of the first educational link which the future generation's level of education depends on. The main task of higher education is to train professionally mobile pedagogues using life learning programs. The reorientation process of the higher education contents specifying the professionally mobile teachers training causes the occurrence of some problems, the problem dealing with the formation of the future preschool teachers' readiness for creative self-realization in the professional activity being among them.

It is theoretically proved that the process of the students' training will be more effective if you implement the proposed pedagogical conditions: 1) the practical component improvement as well as and orientation of the educational process on the formation of the future preschool teachers' readiness for CSR (creative self-realization); 2) the integrated system of the educational process with the priority fixed on the creative and the academic freedom, on the European values, with the purpose to form the future preschool teachers' readiness for CSR; 3) the innovative character of the educational environment organization based on the development technology of a creative activity, critical thinking and rhetoric; 4) the interaction between the educational subjects and the partnership relations while forming the readiness for CSR; 5) a high level of gender culture within the educational environment; 6) a scientific orientation of students' creative activity; 7) creative communicativeness as the result of the educational environment goodwill, academic mobility and educational dynamics in the process enabling the formation of the future preschool teachers' readiness for CSR. The analyzed materials allow us to draw the conclusion about the importance of these pedagogical conditions which facilitate the formation of the future preschool teachers' readiness for CSR.

The perspectives of further research are seen in the verification of the designated pedagogical conditions within the initiated pedagogical experiment.

**Key words:** creative self-realization, readiness, pedagogical conditions, future preschool teachers.

*Подано до редакції: 12.04.2016 р.*

*Рекомендовано до друку: 26.04.2016 р.*

*Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш*